

OBSAH

PŘEDMLUVA	9
ÚVOD	11
1. ROLE MUŽE A ŽENY V SOCIOLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ	13
1.1 Kulturní a dějinné rozdíly rodových rolí	13
1.2 Několik slov o feminismu	14
1.2.1 Ženské dilema	17
1.2.2 Odpověď mužů	19
1.3 Situace v současné rodině; krize mužské role	20
1.4 Některé skutečnosti o socializaci chlapců jako pozdějších otců	22
1.5 O rozdílech mezi muži a ženami	25
1.6 O stereotypech	27
1.6.1 Význam rodové stereotypie v dětství	29
1.7 Paradigma nezávislosti ženských a mužských vlastností	30
1.8 Jakým způsobem přispívá ke stereotypii televize a literatura?	33
2. ZÁKLADNÍ POJMY A JEJICH VÝZNAM	38
2.1 Lidská sexualita	38
2.2 Pohlaví	38
2.3 Rod, gender	40
2.4 Rodová role, genderová role	41
2.5 Rodová identita, genderová identita	42
2.6 Jádrová pohlavní identita	43
3. PŘED NAROZENÍM – POHLAVNÍ VÝVOJ A JEHO ALTERNATIVY	45
3.1 Chromozomální pohlaví	45
3.2 Chromozomální poruchy pohlavního vývoje	47
3.2.1 Turnerův syndrom	48
3.2.2 Klinefelterův syndrom	49
3.2.3 Syndrom 47,XYY – „supermale“	51
3.2.4 Syndrom 47,XXX – „superfemale“	52
3.2.5 Mozaikové karyotypy	54
3.2.6 Muži s karyotypem 46,XX	54
3.2.7 Gonadální dysgeneze	56
3.2.8 Informace závěrem	57
3.3 Hormonální pohlaví	58
3.4 Hormonální poruchy pohlavního vývoje	61
3.4.1 Fetální androgenizace dívek	62

3.4.2	Syndrom androgenní necitlivosti – AIS (též syndrom testikulární feminizace)	65
3.5	Determinanty jádrové pohlavní identity	69
3.5.1	Vývoj jádrové pohlavní identity, vznik transsexuality a homosexuality	70
3.6	Intersexualita (hermafroditismus)	72
3.6.1	Jak často se intersexualita vyskytuje	73
3.6.2	Sociálně-psychologické pozadí intersexuality	74
3.6.3	Lékařská praxe ve 20. století a její následky	77
3.6.4	Doporučený lékařský a výchovný postup	82
3.6.5	Jedna úvaha navíc: mají androgeny vliv na intenzitu puzení k pohlavní identitě a k sexuální orientaci?	87
3.6.6	Intersexualita v tradiční a v moderní společnosti	88
4.	PO NAROZENÍ – PRVNÍ ROK ŽIVOTA	90
4.1	Narození dítěte	91
4.1.1	Přání mít syna	92
4.1.2	Přání mít dceru	93
4.2	Socializační rozdíly u chlapců a dívek v prvním roce života	93
5.	BATOLECÍ OBDOBÍ	95
5.1	Dětská hra v závislosti na reakci rodičů	95
5.2	Počátky pohlavní identity	97
5.3	Výchova dcer a synů matkami a otci	101
5.4	Identifikace dítěte s lidmi téhož pohlaví	103
5.5	Jak se dítě identifikuje s rodiči	104
5.5.1	Faktory, jež ovlivňují identifikaci dítěte s rodiči	106
5.5.2	Odlíšná situace chlapců a dívek batolecího věku a její vliv na jejich budoucí partnerské role	108
6.	TEORIE VZNIKU POHLAVNÍ A GENDEROVÉ IDENTITY	110
6.1	Identifikační teorie	110
6.1.1	Vznik pohlavní identity u chlapců	111
6.1.2	Konsekvence přijetí pohlavní identity chlapců podle Freudovy koncepce	111
6.1.3	Vznik pohlavní identity u dívek	112
6.1.4	Několik poznámek k identifikační teorii	113
6.2	Teorie sociálního učení	114
6.2.1	Diskuse o teorii sociálního učení	115
6.3	Kognitivně vývojová teorie	116
6.4	Teorie genderového schématu	117
6.4.1	Diskuse o kognitivně vývojové teorii a o teorii genderového schématu	119
7.	PŘEDŠKOLNÍ VĚK	121
7.1	Kontakt s vrstevníky	122
7.1.1	Fenomén „in group“, „out group“	124
7.2	Pedagogický vliv mateřské školy	125

7.3	Rozdíly ve hře a v chování předškolních chlapců a dívek	126
7.4	Proměny vztahu rodičů a předškolních dětí	128
7.4.1	Výchovný zásah do dětského stereotypního myšlení?	128
7.5	Sexualita předškolního věku a dětské lásky	130
8.	VRSTEVNICKÉ VZTAHY V MLADŠÍM A STŘEDNÍM ŠKOLNÍM VĚKU	133
8.1	Proměna stereotypie v myšlení školních dětí	133
8.2	Vrstevnická skupina v mladším a středním školním věku	140
8.2.1	Rozdíly ve verbálním vyjadřování dívek a chlapců	140
8.2.2	Chlapecké skupiny	142
8.2.3	Dívčí skupiny	142
8.2.4	Interakce chlapců a dívek	144
9.	ROLE ŠKOLÁKA Z GENDEROVÉHO HLEDISKA	147
9.1	V čem je škola femininní	149
9.1.1	Příčiny nižší školní úspěšnosti chlapců na základních školách	152
9.2	V čem je škola maskulinní	153
9.3	Slovo závěrem	156
10.	K ROZDÍLŮM VLASTNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ CHLAPCŮ A DÍVEK VE ŠKOLNÍM VĚKU	157
10.1	Rozdíly v kognitivních schopnostech a dovednostech	158
10.1.1	Rozdíly ve verbálních dovednostech	158
10.1.2	Rozdíly v matematických schopnostech	159
10.1.3	Rozdíly v prostorových schopnostech	159
10.2	Příčiny vzniku těchto rozdílů	160
10.2.1	Biologické rozdíly	160
10.2.2	Sociální vlivy	161
10.3	Rozdílné projevy v chování chlapců a dívek	162
10.3.1	Rozdílné projevy agresivity	162
10.3.2	Rozdíly v prosociálním chování	166
10.4	Sexualita dětí mladšího a středního školního věku	168
11.	VLIV RODINNÉ SITUACE NA FORMOVÁNÍ GENDEROVÉ IDENTITY A ROLE DĚTÍ	171
11.1	Domácnost očima dětí mladšího a středního školního věku	171
11.1.1	Profesní orientace rodičů a jejich dětí	177
11.1.2	Rozdíly v sociálních vrstvách	178
11.1.3	Specifika rodinných vztahů	179
11.1.4	Sourozenecký vliv	184
11.2	Alternativní rodinné uspořádání a jeho vliv na genderovou identitu dětí	186
11.2.1	Neúplná rodina	186
11.2.1.1	Rozvod a jeho vliv na vývoj dítěte	188
11.2.2	Vývoj pohlavní identity u dětí vyrůstajících mimo prostředí vlastní rodiny a dětí nechtěných	190
11.2.3	Výchova dítěte homosexuálním či transsexuálním rodičem	192

12. DOSPÍVÁNÍ	196
12.1 Biologické změny	197
12.1.1 Biologické změny u dívek	197
12.1.1.1 Menarché	199
12.1.1.2 Můžeme dívkám pomoci zlepšit vztah k biologickým změnám?	201
12.1.1.3 Nástup tělesného dospívání dívek	202
12.1.2 Biologické změny u chlapců	203
12.1.2.1 Pohlavní zralost chlapců	205
12.1.2.2 Význam věku tělesného dospívání chlapců	206
12.1.2.3 Chlapecké rituály	207
12.2 Sebepojetí dospívajících chlapců a dívek	209
12.2.1 Rizika požadavků kladených na vzhled	213
12.3 Dospívání potomka a proměna rodinných vztahů	215
12.4 Význam vrstevníků	218
12.5 Zamilovanost a partnerství	221
12.5.1 Zahájení sexuálního života	224
12.5.2 Role muže a ženy uvnitř rodiny v představách dospívajících	227
13. PORUCHY POHLAVNÍ IDENTITY	234
13.1 Diagnostika poruch pohlavní identity podle zdravotnických klasifikací	235
13.2 Porucha pohlavní identity u dětí a dospívajících	237
13.2.1 Nejčastější projevy u chlapců	238
13.2.2 Klinický obraz poruchy u dívek	238
13.2.3 Rozdíly mezi dětmi s poruchou pohlavní identity a dětmi ostatními	239
13.2.4 Sociálně adaptační potíže	240
13.2.5 Specifika dospívajících	241
13.2.6 Prognóza dalšího vývoje	242
13.3 Přístup k dítěti s poruchou pohlavní identity (GID)	243
13.3.1 Osobnost terapeuta a zásady terapeutické pomoci	245
13.3.2 Terapeutická práce v oblasti rodinného zázemí	248
13.3.3 Přístup rodičů k předškolním dětem	250
13.3.4 Další intervence u transexuality	251
13.4 Sociální stigmatizace – transfobie	252
13.5 Slovo odborníkům v pomáhajících profesích	253
13.6 Závěrečné slovo	254
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	255
SLOVNÍK	270
VĚCNÝ REJSTŘÍK	281